

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

ПОЛІТИЧНІ СТУДІЇ

Методичні рекомендації
до практичних занять та самостійної роботи для здобувачів вищої освіти
першого (бакалаврського) рівня за спеціальністю СЗ «Міжнародні відносини»
освітньо-професійної програми «Міжнародні відносини»

Електронний ресурс

Рецензенти:

В. Б. Дзюндзюк – доктор наук з державного управління, професор, завідувач кафедри публічної політики Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна;

О. І. Крюков – доктор наук з державного управління, професор, начальник відділу забезпечення наукової діяльності Харківського аерокосмічного університету «Харківський авіаційний інститут».

*Затверджено до розміщення в мережі Інтернет рішенням Науково-методичної ради
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна
(протокол № 7 від 24 квітня 2026 року)*

П 50 **Політичні** студії : методичні рекомендації до практичних занять та самостійної роботи здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня за спеціальністю СЗ «Міжнародні відносини» освітньо-професійної програми «Міжнародні відносини» [Електронний ресурс] / уклад. В. П. Солових. – Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2026. – (PDF 35 с.)

Видання містить програму навчальної дисципліни, інструктивно-методичні матеріали до практичних занять, вказівки до самостійної роботи, методичні рекомендації до підготовки презентацій доповідей та інформаційних повідомлень та питання для підготовки до екзамену.

УДК 32:327(072)

© Харківський національний університет
імені В. Н. Каразіна, 2026

© Солових В. П., уклад., 2026

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ	6
ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ	7
МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ	8
МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ	13
МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ.....	16
МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ПІДГОТОВКИ ПРЕЗЕНТАЦІЙ.....	19
МЕТОДИ НАВЧАННЯ.....	21
МЕТОДИ КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ.....	22
ПОЛІТИКА КУРСУ	24
СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ ТА ІНТЕРНЕТ-РЕСУРСІВ	26
ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ	29

ВСТУП

Методичні рекомендації до практичних занять та самостійної роботи здобувачів вищої освіти з навчальної дисципліни *«Політичні студії»* розроблено відповідно до освітньо-професійної програми *«Міжнародні відносини»* першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю СЗ *«Міжнародні відносини»*.

Дисципліна є обов'язковою освітньою компонентою та викладається студентам 1 курсу у 1 семестрі. Загальний обсяг дисципліни становить 4 кредити ЄКТС (120 годин), з яких 32 години – лекції, 16 годин – семінарські заняття, 16 годин – практичні заняття, 56 годин – самостійна робота.

Метою дисципліни є формування у здобувачів здатності цілісно розуміти політику як суспільне й міжнародне явище, критично осмислювати її закономірності та сучасні трансформації, засвоювати ключові категорії й методи політичної науки для аналізу внутрішніх і зовнішніх процесів, а також вироблення компетентності самостійно здобувати й застосовувати знання для прийняття рішень, захисту національних інтересів України та активної участі у розвитку демократичного суспільства.

Основними завданнями дисципліни є:

- опанування студентами фундаментальних теоретичних підходів і методів політології;
- розвиток уміння аналізувати політичні процеси у внутрішньому та міжнародному вимірах;
- формування здатності критично оцінювати політичні ідеї, інститути та практики;
- застосування здобутих знань для пояснення динаміки влади, держави, політичної свідомості й ідеологій, політичних систем і режимів;
- вироблення навичок прийняття обґрунтованих і добросовісних рішень та відстоювання національних інтересів України в умовах глобалізаційних викликів.

Вивчення навчальної дисципліни забезпечує формування таких компетентностей:

Загальні компетентності:

- здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство, а також у розвитку суспільства, техніки і технологій; здатність використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя;
- здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями;
- знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності;
- здатність ухвалювати рішення та діяти, дотримуючись принципу неприпустимості корупції та будь-яких інших проявів недоброчесності.

Спеціальні (фахові) компетентності:

- здатність аналізувати міжнародні процеси у різних контекстах, зокрема політичному, безпековому, правовому, економічному, суспільному, культурному та інформаційному .
- здатність аналізувати вплив світової економіки, міжнародного права та внутрішньої політики на структуру й динаміку міжнародних відносин та зовнішньої політики держав .

В результаті вивчення дисципліни здобувач повинен досягти таких *програмних результатів навчання:*

- знати та розуміти природу міжнародних відносин та регіонального розвитку, еволюцію, стан теоретичних досліджень міжнародних відносин та світової політики, а також природу та джерела політики держав на міжнародній арені і діяльності інших учасників міжнародних відносин;
- знати принципи, механізми та процеси забезпечення зовнішньої політики держав, взаємодії між зовнішньою та внутрішньою політикою, визначення та реалізації на міжнародній арені національних інтересів держав, процесу формування та реалізації зовнішньополітичних рішень;
- знати природу та характер взаємодій окремих країн та регіонів на глобальному, регіональному та локальному рівнях;

– здійснювати прикладний аналіз міжнародних відносин, зовнішньої політики України та інших держав, міжнародних процесів та міжнародної ситуації відповідно до поставлених цілей, готувати інформаційні та аналітичні матеріали .

– розуміти та відстоювати національні інтереси України у міжнародній діяльності .

Пререквізитом дисципліни є опанування загальношкільного курсу з суспільних предметів .

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Тематичний план навчальної дисципліни «Політичні студії» сформовано відповідно до робочої програми дисципліни для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю СЗ «Міжнародні відносини» .

Загальний обсяг дисципліни становить 120 годин (4 кредити ЄКТС), з яких 32 години – лекційні заняття, 16 годин – семінарські заняття, 16 годин – практичні заняття, 56 годин – самостійна робота .

Розподіл навчального часу за темами (денна форма навчання)

Назви розділів і тем	Кількість годин						
	Денна форма						
	Усього	У тому числі					
		л	п/с	лаб	інд	с.р	
1	2	3	4	5	6	7	
Тема 1. Сутність політики як суспільного явища	11	2	2/0			7	
Тема 2. Історія політичної думки	19	6	2/4			7	
Тема 3. Влада як центральний елемент політики	15	4	2/2			7	
Тема 4. Держава як елемент політичної системи	15	4	2/2			7	
Тема 5. Політична свідомість та політичні ідеології сучасності	15	4	2/2			7	

Назви розділів і тем	Кількість годин						
	Денна форма						
	Усього	У тому числі					
		л	п/с	лаб	інд	с.р	
1	2	3	4	5	6	7	
Тема 6. Політична система	15	4	2/2			7	
Тема 7. Групи інтересів, політичні еліти та політичне лідерство	15	4	2/2			7	
Тема 8. Політичні проблеми сучасної України	15	4	2/2			7	
Разом	120	32	32			56	

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Тема 1. Сутність політики як суспільного явища

Визначення та підходи до вивчення політики у контексті міжнародних відносин. Структура політики та її компоненти, що впливають на глобальні й регіональні процеси. Основні підходи до визначення предмету політології як науки про політику та міжнародні відносини. Функції політології та їх значення для аналізу зовнішньої політики. Основні категорії, принципи та закони політичної науки. Методи політології у дослідженні міжнародних процесів .

Тема 2. Історія політичної думки

Функції історії політичної думки та її значення для розуміння сучасних міжнародних відносин. Етапи становлення світової політичної думки і відображення в них проблем влади, держави та міжнародної політики. Становлення сучасної політології і основні школи сучасності в аналізі глобальної політики .

Тема 3. Влада як центральний елемент політики

Підходи до визначення влади в національних та міжнародних контекстах. Елементи владних відносин і їх взаємодія у внутрішній та зовнішній політиці .

Тема 4. Держава як елемент політичної системи

Теорії походження, атрибути та форми державного устрою у

порівняльному вимірі. Правова та соціальна держава: особливості, роль у забезпеченні національних інтересів. Державний устрій України та його вплив на реалізацію зовнішньої політики .

Тема 5. Політична свідомість та політичні ідеології сучасності

Види та функції політичної свідомості у формуванні суспільних і міжнародних процесів. Форми прояву, функції та основні ідеологічні течії сучасності. Лібералізм та неолібералізм у глобальній політиці. Консерватизм та неоконсерватизм як чинники міжнародних відносин. Соціал-демократія та її вплив на політичні процеси .

Тема 6. Політична система

Визначення та основні риси політичної системи суспільства. Складові та функції політичної системи у взаємозв'язку з міжнародною політикою. Типологія політичних систем і їх вплив на зовнішньополітичну діяльність. Політична система України у світовому контексті .

Тема 7. Групи інтересів, політичні еліти та політичне лідерство

Роль груп інтересів та груп тиску у політиці на національному й міжнародному рівнях. Види, функції та способи рекрутування політичних еліт. Сутність, ознаки, види та теорії політичного лідерства у глобальній політиці .

Тема 8. Політичні проблеми сучасної України

Проблема демократизації системи влади в Україні у контексті європейської інтеграції. Проблема вдосконалення політичної системи з урахуванням міжнародних стандартів. Проблема вдосконалення виборчої системи як чинник демократизації. Проблема політичної модернізації України в умовах глобалізації. Проблема реформування територіальної організації влади в Україні та децентралізації .

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Семінарські заняття проводяться відповідно до тематичного плану дисципліни «Політичні студії» та спрямовані на поглиблення й систематизацію теоретичних знань, формування навичок аналітичного мислення,

аргументованого викладу позиції та застосування політичних категорій до аналізу внутрішніх і міжнародних процесів .

Загальний обсяг семінарських занять становить 16 годин .

Під час підготовки до семінарського заняття здобувачі вищої освіти повинні:

- опрацювати відповідну тему за конспектом лекцій та рекомендованою літературою;
- засвоїти основні категорії та поняття;
- підготувати відповіді на питання для обговорення;
- виконати завдання для самостійної роботи, передбачені темою.

Семінарське заняття 1

Тема 2. Історія політичної думки (4 години)

План заняття:

1. Функції історії політичної думки та її значення для сучасної політичної науки.
2. Основні етапи становлення світової політичної думки.
3. Відображення проблем влади, держави та міжнародної політики у класичних концепціях.
4. Становлення сучасної політології.
5. Основні школи сучасності в аналізі глобальної політики .

Питання для обговорення:

1. У чому полягає значення історії політичної думки для сучасних міжнародних відносин?
2. Які ключові ідеї античної політичної думки зберігають актуальність сьогодні?
3. Як трансформувалося розуміння держави у Новий час?
4. У чому відмінності між класичними та сучасними школами політичної науки?
5. Які теоретичні підходи найбільше вплинули на розвиток міжнародної політики?

Завдання для роботи на семінарі:

- проаналізувати одну з класичних теорій влади;
- підготувати порівняльну характеристику двох мислителів;
- визначити вплив історичних концепцій на сучасні міжнародні процеси.

Семінарське заняття 2

Тема 3. Влада як центральний елемент політики (2 години)

План заняття:

1. Підходи до визначення влади у національних і міжнародних контекстах.
2. Елементи владних відносин.
3. Влада у внутрішній та зовнішній політиці .

Питання для обговорення:

1. Які основні теоретичні підходи до визначення влади?
2. У чому полягає специфіка політичної влади?
3. Як проявляється влада у міжнародних відносинах?
4. Які механізми владного впливу використовуються у глобальній політиці?

Завдання:

- скласти схему елементів владних відносин;
- проаналізувати приклади владного впливу у міжнародній політиці;
- охарактеризувати співвідношення влади та легітимності.

Семінарське заняття 3

Тема 4. Держава як елемент політичної системи (2 години)

План заняття:

1. Теорії походження держави.
2. Атрибути та форми державного устрою.
3. Правова та соціальна держава.
4. Державний устрій України та його вплив на реалізацію зовнішньої політики .

Питання для обговорення:

1. Які існують теорії походження держави?
2. У чому полягають атрибути держави?
3. Що означає поняття «правова держава»?
4. Як форма державного устрою впливає на зовнішню політику?

Завдання:

- здійснити порівняльний аналіз форм правління;
- визначити роль соціальної держави у забезпеченні національних інтересів;
- охарактеризувати особливості державного устрою України.

Семінарське заняття 4

Тема 5. Політична свідомість та політичні ідеології сучасності (2 години)

План заняття:

1. Види та функції політичної свідомості.
2. Основні ідеологічні течії сучасності.
3. Лібералізм і неолібералізм.
4. Консерватизм і неоконсерватизм.
5. Соціал-демократія та її вплив на політичні процеси .

Питання для обговорення:

1. Яку роль відіграє політична свідомість у формуванні міжнародної політики?
2. У чому відмінності між лібералізмом і консерватизмом?
3. Як ідеології впливають на зовнішньополітичні рішення?
4. Які ідеологічні течії домінують у сучасному світі?

Завдання:

- скласти порівняльну таблицю ідеологій;
- проаналізувати приклади впливу ідеологій на міжнародні процеси;
- визначити ідеологічні орієнтації сучасних політичних сил.

Семінарське заняття 5

Тема 6. Політична система (2 години)

План заняття:

1. Визначення та риси політичної системи.
2. Складові та функції політичної системи.
3. Типологія політичних систем.
4. Політична система України у світовому контексті .

Питання для обговорення:

1. Які елементи входять до структури політичної системи?
2. У чому відмінності між демократичними та авторитарними системами?
3. Як політична система впливає на зовнішню політику?

Завдання:

- скласти схему структури політичної системи;
- провести аналіз політичної системи України;
- підготувати дискусійні питання щодо типології політичних систем.

Семінарське заняття 6

Тема 7. Групи інтересів, політичні еліти та політичне лідерство (2 години)

План заняття:

1. Групи інтересів і групи тиску.
2. Політичні еліти: види та функції.
3. Політичне лідерство: сутність, ознаки, теорії .

Питання для обговорення:

1. Яку роль відіграють групи інтересів у міжнародній політиці?
2. Які механізми рекрутування політичних еліт існують?
3. Які типи політичного лідерства виділяють у сучасній науці?

Завдання:

- скласти таблицю типів груп інтересів;
- охарактеризувати сучасних політичних лідерів;
- проаналізувати роль еліт у формуванні глобальної політики.

Семінарське заняття 7

Тема 8. Політичні проблеми сучасної України (2 години)

План заняття:

1. Демократизація системи влади в Україні.
2. Вдосконалення політичної системи відповідно до міжнародних стандартів.
3. Реформування виборчої системи.
4. Політична модернізація України.

5. Децентралізація та територіальна організація влади .

Питання для обговорення:

1. Які виклики стоять перед політичною системою України?
2. Як європейська інтеграція впливає на демократичні трансформації?
3. Які напрями політичної модернізації є пріоритетними?

Завдання:

- здійснити аналіз реформ у політичній системі України;
- визначити відповідність міжнародним стандартам;
- підготувати перелік ключових політичних проблем сучасної України.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Практичні заняття з дисципліни «Політичні студії» проводяться відповідно до затвердженого тематичного плану та становлять 16 годин (8 занять по 2 години) .

Практичні заняття спрямовані на:

- закріплення теоретичних положень курсу;
- формування аналітичних умінь;
- розвиток навичок застосування категоріального апарату політичної науки;
- підготовку до виконання самостійної роботи та підсумкового контролю.

Практичне заняття 1

Тема 1. Сутність політики як суспільного явища (2 години)

Мета заняття:

Поглиблення розуміння сутності політики, її структури, функцій та методів дослідження.

Основні питання:

1. Підходи до визначення політики.
2. Структура політики та її компоненти.
3. Предмет і функції політології.
4. Методи політичної науки .

Практичні завдання:

- побудувати схему «Структура політики»;
- визначити та пояснити основні функції політології;
- навести приклади застосування методів політології у дослідженні міжнародних процесів.

Практичне заняття 2**Тема 2. Історія політичної думки (2 години)****Мета заняття:**

Закріплення знань про етапи розвитку політичної думки та їх значення для сучасної політичної науки.

Основні питання:

1. Етапи становлення світової політичної думки.
2. Проблеми влади та держави у класичних концепціях.
3. Основні школи сучасної політичної науки .

Практичні завдання:

- скласти хронологічну таблицю розвитку політичної думки;
- здійснити порівняльний аналіз класичних підходів;
- визначити вплив історичних концепцій на сучасну політику.

Практичне заняття 3**Тема 3. Влада як центральний елемент політики (2 години)****Основні питання:**

1. Теоретичні підходи до визначення влади.
2. Елементи владних відносин.
3. Влада у внутрішній та міжнародній політиці .

Завдання:

- скласти схему елементів владних відносин;
- проаналізувати приклади владного впливу у міжнародній політиці;
- порівняти прояви влади у різних політичних режимах.

Практичне заняття 4**Тема 4. Держава як елемент політичної системи (2 години)****Основні питання:**

1. Теорії походження держави.

2. Атрибути та форми державного устрою.
3. Правова та соціальна держава .

Завдання:

- скласти таблицю «Теорії походження держави»;
- провести порівняльний аналіз форм правління;
- визначити роль держави у забезпеченні національних інтересів.

Практичне заняття 5

Тема 5. Політична свідомість та політичні ідеології сучасності (2 години)

Основні питання:

1. Види політичної свідомості.
2. Основні ідеологічні течії сучасності .

Завдання:

- скласти порівняльну таблицю лібералізму, консерватизму та соціал-демократії;
- визначити приклади впливу ідеологій на міжнародні процеси.

Практичне заняття 6

Тема 6. Політична система (2 години)

Основні питання:

1. Структура політичної системи.
2. Типологія політичних систем.
3. Політична система України .

Завдання:

- скласти схему політичної системи;
- визначити її вплив на зовнішню політику.

Практичне заняття 7

Тема 7. Групи інтересів, політичні еліти та політичне лідерство (2 години)

Основні питання:

1. Типи груп інтересів.
2. Політичні еліти.

3. Теорії політичного лідерства .

Завдання:

- скласти таблицю типів груп інтересів;
- охарактеризувати сучасні приклади політичного лідерства.

Практичне заняття 8

Тема 8. Політичні проблеми сучасної України (2 години)

Основні питання:

1. Демократизація системи влади в Україні.
2. Політична модернізація.
3. Реформа децентралізації .

Завдання:

- здійснити аналіз реформ у політичній системі України;
- визначити відповідність міжнародним стандартам.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Самостійна робота є складовою навчального процесу та становить 56 годин відповідно до структури дисципліни .

Метою самостійної роботи є:

- поглиблення теоретичних знань;
- формування навичок роботи з науковими джерелами;
- розвиток аналітичного мислення;
- підготовка до практичних занять та підсумкового контролю.

Виконання завдань самостійної роботи є обов’язковим та враховується під час поточного контролю.

Тема 1. Сутність політики як суспільного явища (7 годин)

1. Опрацювати та законспектувати підручник з політології (2020–2025 рр.), звернувши увагу на визначення політики та її функції.
2. Скласти схему «Структура політики та її основні компоненти».
3. Підготувати глосарій із 10–12 ключових термінів політичної науки.
4. Есе (1–1,5 стор.): «Чому політику називають мистецтвом управління

суспільством?»).

5. Проаналізувати наукову статтю (2022–2025 рр.) і виділити методи дослідження політичних процесів.
6. Навести приклади (3–4) застосування різних методів політології у вивченні міжнародних відносин.
7. Скласти таблицю «Функції політології та їх значення для аналізу зовнішньої політики» .

Тема 2. Історія політичної думки (7 годин)

1. Скласти хронологічну таблицю основних етапів розвитку політичної думки.
2. Підготувати характеристику однієї з класичних теорій влади (Платон, Аристотель, Макіавеллі, Гоббс).
3. Написати порівняльний аналіз ідей Дж. Локка та К. Маркса щодо держави та влади.
4. Есе (1 стор.): «Які ідеї з історії політичної думки вплинули на формування сучасної політології?».
5. Проаналізувати сучасну статтю (2022–2025 рр.), де використовується спадщина класичної політичної думки.
6. Презентація (5–7 слайдів) про одну із сучасних шкіл політичної науки (неореалізм, лібералізм, конструктивізм).
7. Скласти 5–6 дискусійних питань для семінару .

Тема 3. Влада як центральний елемент політики (7 годин)

1. Дати письмове визначення «влади» у трьох наукових підходах.
2. Скласти схему «Елементи владних відносин» із поясненням.
3. Есе (1–1,5 стор.): «Політична влада як ресурс впливу у міжнародних відносинах».
4. Таблиця: «Порівняння влади у демократичних і авторитарних державах».
5. Приклади (2–3) з міжнародної політики, що демонструють механізми владного впливу.
6. Проаналізувати статті Конституції України, які визначають систему влади.

7. Скласти глосарій із 8–10 термінів (влада, легітимність, авторитет тощо) .

Тема 4. Держава як елемент політичної системи (7 годин)

1. Таблиця «Теорії походження держави».
2. Аналіз атрибутів держави (територія, населення, влада, суверенітет) з прикладами.
3. Есе (1 стор.): «Соціальна держава та її роль у забезпеченні національних інтересів».
4. Порівняльний аналіз форми правління у США, Франції та Україні.
5. Дослідити особливості правової держави в контексті євроінтеграції України.
6. Презентація (5–6 слайдів): «Державний устрій України у світовому контексті».
7. Скласти перелік 5–7 проблем сучасної української державності .

Тема 5. Політична свідомість та політичні ідеології сучасності (7 годин)

1. Скласти схему «Види політичної свідомості та їхні функції».
2. Есе (1–1,5 стор.): «Ідеології як чинник формування міжнародних відносин у ХХІ ст.».
3. Таблиця: порівняння лібералізму, консерватизму та соціал-демократії.
4. Приклади проявів лібералізму та неолібералізму у зовнішній політиці (2–3 кейси).
5. Презентація (5 слайдів): вплив консерватизму/неоконсерватизму на сучасну геополітику.
6. Перелік політичних партій сучасної України з визначенням ідеології.
7. Глосарій із 8–10 термінів (ідеологія, свідомість, лібералізм, консерватизм тощо) .

Тема 6. Політична система (7 годин)

1. Скласти схему «Структура політичної системи суспільства».
2. Есе (1 стор.): «Взаємозв'язок політичної системи та міжнародної політики».
3. Таблиця «Типологія політичних систем» із прикладами.
4. Аналіз політичної системи України: сильні та слабкі сторони.

5. Конспект статті (2022–2025 рр.) про політичні системи.
6. Презентація (5–7 слайдів): «Роль політичної системи у зовнішньополітичній діяльності».
7. Підготувати 5–6 дискусійних питань для семінару .

Тема 7. Групи інтересів, політичні еліти та політичне лідерство (7 годин)

1. Таблиця «Типи груп інтересів» із прикладами.
2. Есе (1–1,5 стор.): «Роль політичних еліт у формуванні глобальної політики».
3. Схема «Форми політичного лідерства» з характеристикою.
4. Приклади (2–3) сучасних політичних лідерів різних типів.
5. Порівняльний аналіз методів рекрутування політичних еліт у світі.
6. Презентація (6–7 слайдів): «Політичне лідерство у глобальній політиці XXI ст.».
7. Глосарій із 8–10 термінів (еліта, група тиску, харизма тощо) .

Тема 8. Політичні проблеми сучасної України (7 годин)

1. Есе (1–1,5 стор.): «Демократизація системи влади в Україні у контексті євроінтеграції».
2. Таблиця «Міжнародні стандарти політичної системи» та відповідність України.
3. Аналіз змін виборчої системи України після 2014 р.
4. Дослідження прикладів політичної модернізації інших країн для України.
5. Презентація (7–8 слайдів): «Реформа децентралізації в Україні та її наслідки».
6. Перелік 5–7 ключових політичних проблем сучасної України.
7. Скласти 5–6 дискусійних питань для семінару .

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ПІДГОТОВКИ ПРЕЗЕНТАЦІЙ

Підготовка презентацій є складовою практичної та самостійної роботи здобувачів вищої освіти з дисципліни «Політичні студії» та спрямована на формування навичок аналітичного мислення, структурованого викладу

матеріалу, аргументованого представлення результатів дослідження та публічного виступу.

Презентація готується відповідно до тематики навчальної дисципліни та завдань, визначених робочою програмою .

Мета підготовки презентацій

Підготовка презентації має на меті:

- поглиблення знань з відповідної теми;
- формування вмінь систематизувати теоретичний матеріал;
- розвиток навичок аналізу політичних процесів;
- набуття досвіду публічного представлення результатів навчально-дослідної діяльності.

Вимоги до структури презентації

Презентація повинна мати чітку логічну структуру та включати:

1. Титульний слайд (назва теми, ПІБ здобувача, група).
2. Вступ (актуальність теми, коротке визначення проблематики).
3. Основну частину (послідовне розкриття змісту питання відповідно до плану).
4. Аналітичний блок (узагальнення, приклади, порівняння, висновки).
5. Висновки (короткі підсумки дослідження).
6. Список використаних джерел.

Кількість слайдів визначається завданням (як правило, 5–8 слайдів відповідно до робочої програми) .

Вимоги до змісту

- інформація повинна відповідати темі заняття;
- виклад має бути стислим, логічним і аргументованим;
- необхідно використовувати основні поняття та категорії політичної науки;
- допускається використання схем, таблиць, порівняльних характеристик;
- матеріал повинен ґрунтуватися на сучасних наукових джерелах (згідно зі списком рекомендованої літератури) .

Не допускається механічне копіювання текстів без їх осмислення та

узагальнення.

Вимоги до оформлення

- текст на слайдах має бути структурованим (тези, марковані списки);
- обсяг тексту на одному слайді не повинен перевищувати 6–8 рядків;
- шрифт має бути читабельним;
- ілюстративний матеріал повинен відповідати змісту та бути доречним;
- обов’язкове посилання на використані джерела.

Критерії оцінювання презентації

Оцінювання здійснюється з урахуванням:

- відповідності змісту темі;
- повноти та глибини розкриття питання;
- логічності та структурованості викладу;
- правильності використання термінології;
- якості аналітичних висновків;
- рівня усного представлення матеріалу.

Презентація враховується під час поточного контролю відповідно до системи оцінювання, визначеної робочою програмою дисципліни .

МЕТОДИ НАВЧАННЯ

Освітній процес з дисципліни «Політичні студії» здійснюється з використанням методів навчання, визначених робочою програмою дисципліни .

Методи навчання спрямовані на забезпечення досягнення програмних результатів навчання та формування відповідних загальних і спеціальних компетентностей .

Основні методи навчання

1. Лекція

Лекція є базовою формою організації навчального процесу та передбачає систематизований виклад теоретичного матеріалу з використанням категоріального апарату політичної науки. Лекційні заняття спрямовані на формування цілісного уявлення про сутність політики, політичні системи,

владу, державу, ідеології та сучасні політичні процеси.

2. Пошук джерел інформації (критичний аналіз, інтерпретація)

Цей метод передбачає самостійний добір наукових джерел, їх критичний аналіз та інтерпретацію. Здобувачі вищої освіти здійснюють опрацювання наукової літератури, аналіз політичних процесів та явищ, формують аргументовані висновки.

3. Коригування та підготовка частини наукового дослідження

Метод передбачає підготовку аналітичних матеріалів, есе, порівняльних таблиць, схем, що відображають здатність застосовувати теоретичні знання для аналізу внутрішніх та міжнародних політичних процесів.

4. Презентація результатів дослідження

Передбачає публічне представлення результатів виконаних завдань (доповіді, презентації, аналітичні матеріали) під час практичних та семінарських занять.

Застосування зазначених методів забезпечує:

- формування теоретичних знань;
- розвиток аналітичного мислення;
- набуття навичок роботи з джерелами;
- підготовку до виконання завдань поточного та підсумкового контролю.

Методи навчання використовуються комплексно в межах лекційних, семінарських і практичних занять та самостійної роботи відповідно до структури дисципліни .

МЕТОДИ КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ

Контроль знань здобувачів вищої освіти з дисципліни «Політичні студії» здійснюється відповідно до вимог робочої програми та є складовою організації освітнього процесу .

Види контролю

При вивченні дисципліни застосовуються такі методи контролю:

- усний;

- письмовий;
- тестовий .

Контроль складається з поточного та підсумкового семестрового контролю.

Поточний контроль

Поточний контроль проводиться у формі:

- усного опитування;
- письмового експрес-контролю на лекціях;
- виступів студентів під час обговорення питань;
- тестування;
- виконання творчих завдань .

Поточний контроль здійснюється під час проведення практичних і семінарських занять, а також підсумкового контролю за результатами вивчення окремих розділів дисципліни .

Завданням поточного контролю є оцінювання знань, умінь і практичних навичок студентів, набутих під час засвоєння навчального матеріалу.

Сума балів, яку студент може набрати за результатами поточного контролю, становить 60 балів .

Мінімальна кількість балів для допуску до підсумкового контролю – 30 балів .

Підсумковий семестровий контроль

Підсумковий семестровий контроль проводиться у формі екзамену .

Загальна кількість балів за успішне виконання екзаменаційних завдань – 40 балів.

Час виконання – до 80 хвилин .

Структура екзаменаційного білета:

- Теоретичне питання 1 – 10 балів;
- Теоретичне питання 2 – 10 балів;
- Тестові завдання – 20 балів (10 тестів × 2 бали) .

Критерії оцінювання теоретичних питань

10 балів – повне, аргументоване, логічне розкриття питання, правильне

використання термінології, демонстрація системних знань та розуміння матеріалу.

6–9 балів – достатній рівень знань із незначними неточностями, відповідь загалом аргументована.

3–5 балів – відтворення основного змісту без глибокого аналізу, наявні суттєві неточності.

1–2 бали – фрагментарні знання, відсутність системності, значні помилки

Підсумкова оцінка

Загальна оцінка з дисципліни формується як сума балів, отриманих за поточний контроль (60 балів) та підсумковий семестровий контроль (40 балів). Максимальна кількість балів – 100 .

Шкала оцінювання:

90–100 балів – відмінно

70–89 балів – добре

50–69 балів – задовільно

0–49 балів – незадовільно .

Особливості складання підсумкового контролю

У разі використання заборонених джерел під час екзамену здобувач отримує нульову оцінку (0) .

Екзаменаційна робота може виконуватися дистанційно на платформі Moodle в дистанційному курсі «Політичні студії» відповідно до умов організації освітнього процесу .

ПОЛІТИКА КУРСУ

Політика курсу «Політичні студії» визначається вимогами робочої програми дисципліни, структурою освітнього процесу та системою оцінювання результатів навчання .

Відвідування занять

Відвідування лекційних, семінарських і практичних занять є важливою складовою освітнього процесу. Активна участь у роботі на заняттях

враховується під час поточного контролю та впливає на формування підсумкової оцінки .

Виконання завдань

Здобувачі вищої освіти зобов'язані своєчасно виконувати завдання, передбачені програмою дисципліни, зокрема:

- завдання для самостійної роботи;
- підготовку доповідей та презентацій;
- участь у тестуванні та письмових роботах .

Результати виконання завдань враховуються під час визначення поточної успішності.

Академічна доброчесність

Під час виконання всіх видів робіт здобувачі повинні дотримуватися принципів академічної доброчесності.

У разі використання заборонених джерел під час складання екзамену здобувач на вимогу викладача залишає роботу та отримує загальну нульову оцінку (0) .

Організація підсумкового контролю

Підсумковий семестровий контроль проводиться у формі екзамену відповідно до навчального плану та в обсязі матеріалу, визначеного робочою програмою дисципліни .

У разі запровадження обмежень освітній процес може здійснюватися дистанційно. Екзаменаційна робота здається на платформі Moodle в дистанційному курсі «Політичні студії» .

Нарахування балів

Оцінка з дисципліни є рейтинговою та формується як сума балів за поточний контроль (до 60 балів) і підсумковий екзамен (до 40 балів), що разом становить 100 балів .

Мінімальна кількість балів для допуску до підсумкового контролю – 30 балів .

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ ТА ІНТЕРНЕТ-РЕСУРСІВ

Основна література

1. Дерев'янка, С. М. Методологія політичної науки : монографія. Івано-Франківськ : ПНУ ім. В. Стефаника, 2022. 412 с.
2. Мельник, Л. М., Дужа, І. А., Грек, І. М. Політологія : навч. посіб. Біла Церква : БНАУ, 2022. 494 с.
3. Політична система України: конституційна модель та політичні практики : монографія / за ред. Г. І. Зеленько. Київ : ІПіЕНД НАН України, 2023. 536 с.
4. Кузьо, Т. Russian Nationalism and the Russian-Ukrainian War. London : Routledge, 2022. 264 p.
5. Ostrowski, M. Ideology. Cambridge : Polity Press, 2022. 320 p.
6. Kazharski, A. Central Europe Thirty Years After the Fall of Communism : A Return to the Margin? Lanham : Lexington Books, 2022. 214 p.
7. Minakov, M. Inventing Majorities: Ideological Creativity in Post- Soviet Societies. Stuttgart : ibidem-Verlag, 2022. 240 p.
8. Whatmore, R. The History of Political Thought: A Very Short Introduction. Oxford : Oxford University Press, 2023. 160 p.
9. Specter, M. G. The Atlantic Realists: Empire and International Political Thought Between Germany and the United States. Stanford : Stanford University Press, 2022. 312 p.
10. Eich, S. The Currency of Politics: The Political Theory of Money from Aristotle to Keynes. Princeton : Princeton University Press, 2022. 352 p.
11. Шляхтун, П. П. Політологія: історія та теорія : підручник. Київ : Центр учбової літератури, 2023. 527 с.
12. Пехник, А. В. Політична ідеологія : навч.-метод. посіб. Одеса : Фенікс, 2023. 64 с.
13. Кризи політичного розвитку в Україні: причини, зміст і способи нівелювання : монографія. Київ, 2022. 284 с.
14. Політична ідеологія та політична психологія : робоча програма навч. дисципліни. Ужгород : УжНУ, 2023. 32 с.

15. Політичні еліти і лідерство : навч. дисципліна / Львів. нац. ун- т ім. І. Франка. Львів, 2023. 28 с.

Допоміжна література

1. Pynnöniemi, K. Understanding Russia's War Against Ukraine. *Journal of Political Philosophy*. 2024. Vol. 32, no. 1. P. 12–29.
2. Rafalskyi, O. The Civilizational Choice of Ukraine and Modern Political Challenges. *Philosophy and Cosmology*. 2023. Vol. 30. P. 89–97.
3. Bodak, V. A. The Modern Russian-Ukrainian War and Transformation of Political Institutions. URL:
<https://www.researchgate.net/publication/374113444> (дата звернення: 02.09.2025).
4. Biswas, A., Ghosh, S., Mondal, S. Dynamics of Political Narratives in Polarized Environments. *arXiv*. 2023. arXiv:2306.04379.
5. Mimkes, J. System Science in Politics: System Dynamics and Agent-Based Models. *arXiv*. 2023. arXiv:2310.01488.
6. Steffan, D. From Comedian to Leader: The Zelensky Phenomenon. *Journalism Studies*. 2025. Vol. 26(2). P. 174–189.
7. Tankovsky, O. From Populism to Pragmatism: The Evolution of Ukraine's Presidential Identity. *Acta Politica*. 2025. Vol. 60(1). P. 55–72.
8. Українське суспільство в умовах війни. Рік 2023 : щоріч. доп. / за ред. Є. І. Головахи. Київ : ІС НАН України, 2023. 343 с.
9. Гошовська, В. Еліти в українській політичній думці (кінець XIX – початок XX ст.) : конспект лекцій. Київ : КНУ ім. Т. Шевченка, 2024. 23 с.
10. Хорошилов, О. Ю. Політичні еліти та політичне лідерство : навч.-метод. посіб. Одеса : ОНУ ім. І. І. Мечникова, 2022. 95 с.
11. Регіональні політичні еліти в Україні : монографія / М. С. Кармазіна та ін. Київ : ІПіЕНД НАН України, 2019. 264 с.
12. Коротков, Д. С. Політична еліта України: становлення та розвиток у виборчому процесі : монографія. Харків : ХНЕУ, 2012. 212 с.
13. Visual framings of the war in Ukraine. 2022. URL:
<https://arxiv.org/pdf/2207.10135.pdf> (дата звернення: 02.09.2025).

14. Public Trust and Ukraine's Ideal Postwar Politician. Wilson Center. 2025.
URL: <https://www.wilsoncenter.org> (дата звернення: 02.09.2025).

15. Ukraine's Not-So-Whole-of-Society at War: Local Governance in Wartime. US Army War College Review. 2025. Vol. 10(1).

16. Ukraine's Political Model Recast: Between Reform and Resistance. FIIA Briefing Paper. 2023. No. 365.

17. Why Ukraine Is Starting to Lose. Journal of Democracy. 2023. Vol. 34(4). P. 56–64.

18. Onuch, O., Hale, H. Zelensky Effect: Political Identity and Nationalism. 2022.

Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, відеолекції, інше методичне забезпечення

http://st.zu.edu.ua/polit/metod_posib.htm

<http://shop.bambook.com/scripts/pos.showitem?v=2&ite=30816>

http://www.krok.edu.ua/kafedry/guman_disc/guman_disc.htm

http://www.krok.edu.ua/kafedry/guman_disc/discipliny/2.htm

http://www.franko.lviv.ua/faculty/pravo/politologiya_literatura.doc

http://dmmi.edu.ua/ucheba/facultets/met/mcm/dom/sem_7/polit.htm

<http://www.dgmi.edu.ua/ucheba/institutes/app/ema/predm/politologia.html>

http://www.znannya.org.ua/post/2/26_1.htm

<http://www.poglyad.com/others/?PHPSESSID=c0136f1f33588c4f6b6641d4d9c23620>

http://www.agronmc.com.ua/nmcprop/zhurnal_1a.html

<http://www.library.zgia.zp.ua/ukr/index.php?text=Obmen>

<http://www.bo.net.ua/forum/index.php?showforum=12>

<http://www.ukrop.com.ua/directory/science/liberal/sociology?cur=0138-00-0-2-06-00-001->

<http://www.agronmc.com.ua/nmcprop/novteh41>.

www.mon.gov.ua/education/higher/bks2005.doc

<http://www.eufimb.edu.ua/structure/divisions/bookshop/>

www.sumdu.edu.ua/ua/general/structure/branch/library/buletен/date/

<http://poglyad.com/article/139/?PHPSESSID=a78a94b48be8407b5c04c4008f547fb8>

<http://www.pritvor.kiev.ua/notice/?&page=73>

<http://www.tspu.edu.ua/php1/include/resurs/kms/>

ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

Теоретичні питання

1. Історична еволюція поняття політики.
2. Структура політики та її ключові компоненти.
3. Класифікація видів політики за суб'єктами, масштабами та сферами.
4. Основні підходи до визначення предмета політології.
5. Функції політології: описові, прогностичні, оцінні, прикладні.
6. Базові категорії політології: влада, держава, політична система, демократія.
7. Принципи демократичного політичного устрою.
8. Загальнонаукові та спеціальні методи дослідження політики.
9. Біхевіористський, системний і порівняльний підходи в політології.
10. Роль політики у формуванні суспільних рішень.
11. Функції історії політичної думки.
12. Методологічне значення історії політичних учень.
13. Політичні погляди Конфуція.
14. Політичні ідеї Платона.
15. Політична концепція Августина Блаженного.
16. Політичні погляди Ніколо Макіавеллі.
17. Політична теорія Жан-Жака Руссо.
18. Теорія еліт Вільфредо Парето.
19. Концепція поліархії Роберта Даля.
20. Політична філософія Джона Локка.
21. Підходи до визначення влади в політології.
22. Влада як ресурс панування.
23. Влада як інструмент досягнення цілей.

24. Влада як система відносин між суб'єктом та об'єктом.
25. Елементи владних відносин.
26. Ресурси влади: утилітарні, силові, нормативні.
27. Авторитет як основа влади.
28. Суб'єкт і об'єкт владної взаємодії.
29. Легітимність владних відносин.
30. Легітимізація влади в демократичних системах.
31. Теологічна теорія походження держави.
32. Патріархальна концепція держави.
33. Договірна теорія виникнення держави.
34. Марксистське трактування держави.
35. Атрибути держави: територія, населення, суверенітет, апарат влади.
36. Монархія як форма правління.
37. Федерація як форма державного устрою.
38. Демократичний політичний режим.
39. Правова держава та її основні принципи.
40. Теорія розподілу влади Монтеस्क'є.
41. Види політичної свідомості.
42. Функції політичної свідомості.
43. Форми прояву політичної свідомості.
44. Політична ментальність.
45. Сутність політичної ідеології.
46. Функції політичної ідеології.
47. Лібералізм як ідеологія.
48. Консерватизм як ідеологія.
49. Соціал-демократія як ідеологія.
50. Політична соціалізація.
51. Визначення політичної системи суспільства.
52. Структурні риси політичної системи.
53. Інституційна підсистема політичної системи.
54. Нормативна підсистема політичної системи.

55. Функціональна підсистема політичної системи.
56. Комунікативна підсистема політичної системи.
57. Типологія політичних систем за політичним режимом.
58. Типологія політичних систем за участю у політичному процесі.
59. Політична система України.
60. Механізм функціонування політичної системи.
61. Групи інтересів у політичному процесі.
62. Функції груп тиску.
63. Легальні методи діяльності груп інтересів.
64. Нелегальні методи діяльності груп інтересів.
65. Теорія еліт Гаetano Моски.
66. Теорія циркуляції еліт Вільфредо Парето.
67. «Залізний закон олігархії» Роберта Міхельса.
68. Типи політичного лідерства за Максом Вебером.
69. Сутність політичного лідерства.
70. Функції політичних лідерів.
71. Демократизація системи влади в Україні.
72. Політична відповідальність як демократичний інструмент.
73. Вдосконалення політичної системи України.
74. Роль політичних партій у політичній системі України.
75. Мажоритарна виборча система.
76. Пропорційна виборча система.
77. Політична модернізація України.
78. Європейська інтеграція як стратегічний пріоритет України.
79. Децентралізація та реформування територіальної організації влади.
80. Інституційні основи виборчого процесу в Україні.

Тестові питання

1. Яке класичне визначення людини як “істоти політичної” запропонував Аристотель?

2. Який етап розвитку політики пов'язують із визначенням «мистецтво можливого»?
3. Що є центральним елементом структури політики?
4. Який підхід до визначення предмета політології підкреслює її міждисциплінарний характер?
5. Який метод дослідження політичних процесів розглядає політику як систему «входів» і «виходів»?
6. Яку функцію історії політичної думки пов'язують із формуванням критичного ставлення до сучасної політики та оцінкою політичних практик крізь призму історичного досвіду?
7. Яка ключова ідея політичного вчення Конфуція?
8. Яку форму держави Аристотель відносив до “правильних” форм правління?
9. Який мислитель Нового часу обґрунтував принцип поділу влади на законодавчу, виконавчу та судову?
10. Хто сформулював теорію еліт, згідно з якою в будь-якому суспільстві меншість управляє більшістю?
11. Який підхід розглядає владу як засіб для реалізації власних цілей?
12. Хто із зазначених мислителів визначав владу як «реалізацію поставлених цілей»?
13. Який із перелічених елементів влади характеризує мотивацію суб'єкта вступати у владну взаємодію?
14. Які ресурси влади забезпечують вплив через норми поведінки, цінності та переконання?
15. Як називається ситуація, коли один суб'єкт влади має більше ресурсів, більшу свободу дій або сильнішу мотивацію, ніж інший?
16. Яка теорія пояснювала походження держави як результат суспільної згоди та передачі частини свободи задля безпеки?
17. Який атрибут держави означає її незалежність у внутрішніх і зовнішніх справах?

18. Яка форма державного устрою передбачає розподіл владних повноважень між центром і суб'єктами федерації?
19. Який принцип правової держави передбачає рівність усіх перед законом і обмеження влади законом?
20. Яка форма правління діє в Україні відповідно до Конституції?
21. Який вид політичної свідомості формується у процесі повсякденного життя та спирається на емоції й особистий досвід?
22. Яка форма прояву політичної свідомості включає політичні міфи, чутки та стихійні уявлення?
23. Яка функція політичної ідеології передбачає здатність згуртовувати суспільство навколо певних цінностей і програм?
24. Яку ключову позицію відстоює класичний лібералізм?
25. Яка ідеологія прагне поєднати демократичні механізми управління з активною соціальною політикою та захистом вразливих верств населення?
26. Як Д. Істон трактував політичну систему в межах своєї концепції?
27. До якої підсистеми політичної системи належать держава, політичні партії та засоби масової інформації?
28. Яка з наведених функцій належить до «вхідних» функцій політичної системи?
29. Який тип політичної системи характеризується повним контролем держави над усіма сферами суспільного життя?
30. На якому принципі функціонує політична система України відповідно до Конституції?
31. Що є головною функцією груп інтересів у політичному процесі?
32. Яка концепція політичної еліти стверджує, що правлячі групи неминуче змінюють одна одну, поступаючись місцем новим?
33. Який тип політичного лідерства, за класифікацією М. Вебера, ґрунтується на видатних особистих якостях лідера та його здатності надихати послідовників?
34. Який стиль політичного керівництва характеризується зосередженням влади в руках однієї особи та не враховує думку інших?

35. Який спосіб рекрутування політичних еліт характерний для демократичних систем?
36. Яка головна проблема демократизації системи влади в Україні згідно з лекційним матеріалом?
37. Який з наведених недоліків характеризує сучасну політичну систему України?
38. Яка головна перевага пропорційної виборчої системи?
39. Який пріоритет належить до політичної модернізації України?
40. Яка ключова мета реформування територіальної організації влади в Україні?

Електронне навчальне видання комбінованого використання
Можна використовувати в локальному та мережному режимі

Солових Віталій Павлович

ПОЛІТИЧНІ СТУДІЇ

Методичні рекомендації
до практичних занять та самостійної роботи для здобувачів вищої освіти
першого (бакалаврського) рівня за спеціальністю СЗ «Міжнародні відносини»
освітньо-професійної програми «Міжнародні відносини»

В авторській редакції

Підписано до розміщення 24.04.2026. Гарнітура Times New Roman.
Ум. друк. арк. 1,91. Обсяг 0,357 Мб. Зам. № 209/26.

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
61022, м. Харків, майдан Свободи, 4.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 3367 від 13.01.2009.
Видавництво ХНУ імені В. Н. Каразіна